- future professional activity of specialists of sociological profile], Kyiv : MNKO. Myr nauky, kultury, obrazovanyia, #4(41), P 203–206.
2. Karpenko O. H. (2014), *Teoriia i praktyka profesiinoho stanovlennia sotsialnoho pratsivnyka :navch. posib.* [Theory and practice of professional formation of a social worker: a teacher. manual], Kyiv : Vydavnychy Dim «Slovo», 192 p.
 3. Kuliutkyn Yu.N. (1980), *Refleksyvnaia rehuliatsiia myslytelnykh deistvyi* [Reflexive regulation of mental activities], Moscow: MHU, P. 37–51.
 4. Melnychuk I. M. (2010), *Pedahohichni umovy pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii* [Pedagogical conditions of preparation of social workers by means of interactive technologies], Chernivtsi : ChNU, P. 116–126.

УДК 631.115.6 (477.87)

DOI: 10.31339/2617-0833-2018-2(25)-103-109

РОЗБУДОВА КОЛГОСПНОЇ СИСТЕМИ В СЕЛІ ГОРОНГЛАБ ЗА ДАНИМИ АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ

Гайду Е. Г.

DEVELOPMENT OF THE COLLECTIVE FARM SYSTEM IN THE GORONGLAB VILLAGE ACCORDING TO ARCHIVAL MATERIALS

Haidu Edita

Радянська окупація 1944 року та розбудова радянської системи докорінно змінила політичний, економічний та суспільний устрій Закарпаття, а також етнічний імідж регіону. В період до розпаду Радянського Союзу цю зміну влади можна було розглядати виключно згідно з радянською ідеологією, в світ виходили лише публікації, створені з метою поширення пропаганди. Хоча з того часу з'явилося чимало праць на тему становлення радянської системи в регіоні та численних аспектів цього періоду, все ж більшість з них висвітлюють процеси, що відбувалися на Закарпатті, на макроісторичному рівні. Для того, щоб повною мірою пізнати вищевказані події, «відповіді на великі питання слід шукати на маленькій території», тобто необхідним є мікроісторичне дослідження даної теми, висвітлення індивідуальних життєвих шляхів.

Ключові слова: Радянська система, колгосп, усунілення, радянська, націоналізація, приватна власність, колективізація, залякування, пропаганда.

The soviet occupation in 1944 and the follow-up communist building crucially changed the political, economical and social set-up of Transcarpathia and the region's ethnical face as well. Before the decomposition of the Soviet Union the shift of political power was seen only according to the soviet ideology, only those works could appear which served propagandistic aims. However, since then researches were published which present the region's sovietisation or aspects of it, but the most of these introduces the procession on a macro historical layer. Nevertheless, to get to know the events more completely it is inevitable "to look for the answers to big questions in small places", that means the micro historical exploration of the topic and the presentation of individual fates.

My work is a micro historical research which aim is to form an overall picture about how the kolkhoz system appeared and took over in the settlement and what effects it had on the life of the population. As I process the archival data, the information gained from the oral history and compare it to the data in specialized literature I intent to give an overall picture of the sovietisation of the researched settlement and of its consequences.

Key concepts: soviet system, kolkhoz, surrender, sovietisation, secularization, private property, kolkhozation, intimidation, propaganda, collectivization.

Радянська окупація 1944 року та розбудова радянської системи докорінно змінила політичний, економічний та суспільний устрій Закарпаття, а також етнічний імідж регіону. В період до розпаду Радянського Союзу цю зміну влади можна було розглядати виключно згідно з радянською ідеологією, в світ виходили лише публікації, створені з метою поширення пропаганди. Хоча з того часу з'явилося чимало праць на тему становлення радянської системи в регіоні та численних аспектів цього періоду, все ж більшість з них висвітлюють процеси, що відбувалися на Закарпатті, на макроісторичному рівні. Для того, щоб повною мірою пізнати вищевказані події, «відповіді на великі питання слід шукати на маленькій території», тобто необхідним є мікроісторичне дослідження даної теми, висвітлення індивідуальних життєвих шляхів.

Ця праця є також мікроісторичним дослідженням, що має на меті детальніше висвітлити як саме з'явилася та як стала провідною колгоспна система в даному населеному пункті і як це вплинуло на життя місцевого населення.

Опрацювавши архівні матеріали та порівнявши їх з інформацією, отриманою методом усної історії, а також проаналізувавши дані, вказані в науковій літературі, ми намагатимемося якнайширше описати та представити становлення радянської системи в досліджуваному населеному пункті, а також наслідки появи цієї системи.

Восени 1944 року, з появою Червоної Армії на Закарпатті почалася ретельно спланована та нещадна розбудова радянської системи. До різних аспектів радянзації Закарпаття належить створення рад, так зване вирішення земельних питань, примусова колективізація, примусова здача сільськогосподарської продукції, націоналізація, боротьба проти давніх церковних громад, а також депортація цивільного населення до сталінських таборів [18].

Наприкінці операції Східні Карпати, а саме 27 жовтня 1944 року село Горонглаб разом із селом Батрадь потрапило під радянську окупацію. [19] Після цього в кожному аспекті життя населеного пункту спостерігалася радянська диктатура та інші ознаки радянзації. Цей день був визначальним для мешканців села Горонглаб, адже саме тоді перший радянський солдат переступив кордон населеного пункту, що означало початок становлення системи, можливості звільнення від якої не буде протягом тривалого часу, хоча місцеве населення тоді ще цього не усвідомлювало.

З більшості інтерв'ю дізнаємося про те, що радянські солдати лише пройшли через село Горонглаб, але жодних військових дій там не відбувалося. *«Тут не було боїв, тільки в селах Есень, Соловка та в Чоні [13]. Вони тільки пройшли через Горонглаб. Далі пішли до Угорщини, [14] тут ні з ким не воювали» [15].*

Але лише частина радянських загонів пішла далі, інша частина залишилася в населеному пункті: про їхнє житло та харчування потрібно було дбати місцевому населенню. Подібно до інших населених пунктів Закарпаття, тут також місцеві жителі передали на проживання солдатам по одній кімнаті у своїх домівках, звісно не добровільно, а в більшості випадків примусово та через страх.

Перед радянською ерою Закарпаття було аграрним краєм, що постачав сировину в численні населені пункти та регіони. 80% працездатного населення працювало в сільському господарстві, а ще 10% були працевлаштовані в промисловості [20]. За словами багатьох опитаних, у роки чеської влади «кожен працював в міру своїх можливостей на власній землі, використовуючи всі засоби, що були у їх розпорядженні» [16]. Однозначно, що до приходу радянської влади поняття та практика приватно господарювання були надзвичайно поширеними в області. В другій половині XX століття закарпатські села зазнали значних змін та перетворень, в тому числі і досліджуване мною село Горонглаб. Мешканці населеного пункту ще не встигли опам'ятатися після травми сталінських таборів, у багатьох родинах не було чоловіків, на плечах жінок було значне навантаження, але життя не зупинялося, воно просто не могло зупинитись.

Після Другої світової війни закарпатські села зазнали двох значних перетворень з

точки зору сільського господарства. Першим таким перетворенням була аграрна реформа 1944-1945 років, а другим – повна колективізація, що відбулася в 1946-1950 роках [20].

Агітаційна пропаганда була ефективним методом поширення колективізації комуністичною партією та державою, її в першу чергу транслювали радіо та преса. Радянська влада, не економлячи кошти, дбала про те, щоб література про колгоспи та радгоспи, а також відеоматеріали про переваги соціалізму потрапили у всі населені пункти, навіть у найменші села: «вони показували нам агітаційні фільми на стіні будинку Берти Гал; на одному з таких фільмів спочатку орали, потім копали, далі хтось носив зібраний врожай, потім ще щось робили, в кінці збирали яблука, все було готове за лічені хвилини, а наївні селяни думали що все так швидко і буде рости» [17].

В цей же час у пресі було опубліковано чимало статей, що проголошували переваги спільного, колективного господарювання, підкреслюючи, що прихід та поширення колгоспного устрою принесе за собою покращення рівня життя [21]. До населених пунктів прибували так звані «представники», що пояснювали місцевому населенню що таке колгосп, що означає поняття колективного господарювання та які потенційні переваги приєднання населеного пункту та його мешканців до цієї системи. Також було проведено масштабну організаційну роботу з метою якнайшвидшої розбудови колгоспного устрою в селі Горонглаб.

Одним з найбільш помітних та масштабних елементів радянської, що відбувалася в регіоні, було створення колгоспів, в тому числі і в селі Горонглаб. Матеріали про колективізацію цього населеного пункту знаходяться в фонді №994 Державного Архіву Закарпатської області. Тут можна знайти точні дані та інформацію про колгосп, його створення, членів, структуру, дії та роботу, за яким ми можемо реконструювати весь процес колективізації як елемент мозаїки втілення радянської аграрної політики на Закарпатті. З цих матеріалів ми дізнаємося, що установчі збори відбулися 31 серпня 1948 року. 28 присутніх одноголосно прийняли та підписали статут колгоспу. Також з числа присутніх на цих зборах було обрано голову колгоспу Бертолона Бороні та його заступника Ференца Бірі. На установчих зборах також було обрано назву новоствореного сільськогосподарського об'єднання, колгоспу «Червона Зірка» [1].

Установчі збори та власне створення колгоспу в селі Горонглаб відбулися згідно з примірним статутом сільськогосподарської артілі, прийнятим на Другому Всесоюзному З'їзді Колгоспників-ударників та ухваленим Радою Народних Комісарів та Центральним Бюро КПРС 17 лютого 1935 року. Примірний статут, оприлюднений 17 лютого 1935 року, регулює життя та функціонування колгоспу і поділений на 8 розділів [2].

Цей документ став базовим статутом, що визначав життя багатьох поколінь селян колгоспників, адже наступний примірний статус було ухвалено аж через три десятиліття, в 1969 році. При створенні колективного господарства в селі Горонглаб було взято до уваги базові принципи створення сільськогосподарської артілі, отже в цьому населеному пункті, згідно із загальноприйнятим примірним статутом, було створено колективне господарство.

Протягом 1940-х років на сільських зборах по всій території Закарпаття було проголошено, що всі повинні вступити до колгоспу. Після створення колгоспів повсякденним елементом побуту стали постійні збори. Іноді на загальні збори колгоспу «Червона Зірка» людей скликали двічі або тричі на місяць. Всі ці збори відбувалися за одним і тим же сценарієм. Голова колгоспу проголошував промову, в якій описував плани на майбутнє та надзвичайно детально доповідав про виконану роботу [20].

В подальшому, після вибору голови колгоспу, надзвичайно важливим було обрати кадри на заповнення інших посад у новоствореному колгоспі. Саме через це, за п'ять днів після установчих зборів колгоспу «Червона Зірка» було проведено наступні збори, на яких вже були присутні 50 членів. Зборами керував голова колгоспу Бертолон Бороні, секретарем був Пейтер Джанда [3].

Просування колективізації відбувалася безперешкодно, для чого було прийнято

численні міри: на Закарпаття було перевезено численні кадри, продовжувалася масштабна агітація, що проголошувала переваги колективного господарювання, а тих селян, які хотіли господарювати самостійно, карали нещадно високими податками. Селяни постійно знаходилися під моральним та психологічним тиском, адже шлях «до гідного життя людини» веде виключно через колгосп. Жителі закарпатських сіл також пізнали поняття «соціалістичного змагання» [20]. Населення села Горонглаб також безпосередньо ознайомилося з цим поняттям, адже одним із пунктів порядку денного загальних зборів, що відбулися 20 жовтня 1948 року було те, як саме сільськогосподарська артіль села Горонглаб повинна приєднатися до цього «благородного» конкурсу [4].

Особливістю радянської риторики було те, що навіть найбільш повсякденні події описувались настільки попмезно, що це часом навіть викликало сміх. Саме це відбувалося і в селі Горонглаб, де на зборах 31 жовтня 1948 року одним із пунктів порядку денного було сортування картоплі. Голова колгоспу у своїй промові підкреслив важливість цього харчового продукту, адже, за його словами, немає на світі жодної людини, яка ще ніколи не їла картоплю. Саме через цю надзвичайну важливість картоплі члени колгоспу теж повинні приділяти їй особливу увагу [5].

Постійною проблемою в процесі розбудови колгоспу була відсутність інфраструктури, яка сприяла б ефективному виробництву. В листопаді 1948 року найсерйознішою проблемою було те, що в колгоспу не було приміщення для зберігання весняного насіння. Для вирішення цієї проблеми голова колгоспу запропонував висипати це насіння на територію перед приміщенням сільської ради, поки не знайдеться або не буде збудовано відповідне приміщення. Але для того, щоб насіння зберігалось в потрібних умовах, необхідна велика кількість деревини (для захисту насіння від погодних умов). Кошти для придбання деревини було заплановано отримати шляхом продажу неякісного насіння пшениці та жита. Цю пропозицію, так само як і всі попередні, присутніми на зборах було прийнято одноголосно. Було також вирішено, що на отримані кошти буде придбано 0,5 м³ деревини. Цікаво, що незважаючи на те, що було невідомо скільки коштів буде зібрано, все ж було вирішено, що на гроші, що залишаться після придбання деревини, буде придбано цибулю для посадки. 17 листопада 1948 року було обрано тим днем, коли слід було зібрати насіння та перевірити яке з них якісне, а яке потрібно продати. Головою ревізійної комісії було обрано Ференца Б. Бороні [6].

Постійні агітації та залякування були надзвичайно ефективними, адже на зборах 12 грудня 1948 року були присутні вже 140 осіб та до колгоспу села Горонглаб було прийнято 87 нових членів. В грудні 1948 року, за чотири місяці після створення колгоспу, його очолює новий голова в особі Арона Герів. За його керівництва проблему відсутності приміщення для зберігання насіння було вирішено надзвичайно радикально: було обрано осіб (Імре Галас, Пірошка Марек, Ференц Б. Бороні), [7] які мали на своїх присадибних ділянках сараї, побудовані власною силою та за власні кошти, та в яких колгосп побачив для себе потенційні можливості. Колгосп привласнив їхні сараї без жодних питань та прохань. За словами одного з опитаних: «так як вони не могли перевести звідти ті сараї, вони повезли туди худобу, насіння, також туди поїхала комісія з трьох осіб, вони наказали до наступного дня привести сараї до порядку, щоб вони могли повезти туди насіння. Найгірше було те, що коли люди вступали в колгосп, їм давали російські документи, які треба було підписати, селяни не знали що вони підписують, А коли вони обурювалися, їм показували підписані документи і якби вони не передали сараї добровільно, їх потягли б до суду» [17]. Цей елемент інтерв'ю підтверджує також і першоджерело, адже в протоколі зборів колгоспу було вказано, що обрані головою колгоспу особи повинні були протягом двох днів прибрати в сараї, перевезти та розмістити там насіння. Були також такі приміщення, які потребували капітального ремонту. Для виконання ремонту було також обрано та ухвалено кілька осіб. Необхідно було також скласти план, вказати скільки та які саме матеріали потрібні для ремонту або повної реконструкції складського приміщення [8].

Процес колективізації прискорився в першу чергу в результаті податкової політики. На зборах 17 грудня 1948 року було вирішено, що за два дні, 19 грудня 1948 року голова колгоспу повинен провести збори, на яких доведе до відома членів колгоспу, що розпочнеться оподаткування земельних ділянок [8].

Основною темою зборів 17-го грудня 1948 року була необхідність зрубати частину дерев в лісі села Горонглаб, а деревину використати для будівництва нових стаєнь та сараїв, адже колгосп не мав своєї стайні, ні сараю, ні складських приміщень. Пропозицію було прийнято одногосно, в лісі потрібно було вирубати 60 дерев висотою 8-9-11 метрів. Так як для виконання кожного завдання призначалися комісії, для вибору дерев також було призначено комісію. Пропозиції, прийняті на зборах, повинна була ухвалити Берегівська Районна Комісія [8]. Берегівська Районна Комісія дала згоду на вирубку дерев та делегувала до села головного лісника для координування вирубки [9]. Опитані мешканці села в своїх інтерв'ю підтвердили ці факти, а також повідомили про сумні результати вирубки дерев: «Моя мама багато розповідала про те, що Лайош Балог мав у своїй власності ділянку лісу, яку так і називали: ліс Балого. Там були ділянки засаджені акаціями, яблунями, дубами. А він пішов і підписався в колгоспі і навіть не думав, що підписує згоду на те, що в нього заберуть ліс. Він здогадувався, що заберуть всіх його коней, але коли дізнався, що в його лісі вирубали дерева, він впав у таку журбу, що потім помер» [17].

Народна Рада Карпатської України в листопаді 1944 року та в січні 1945 року змінила правила володіння земельними ділянками. Необхідністю проведення аграрної реформи займався Мукачівський Конгрес Народних Комісій Карпатської України 26 листопада 1944 року. Поряд із затвердженням резолюції про реконсолідацію було обговорено та прийнято рішення про вирішення земельного питання. Згідно з рішенням про забезпечення землею сільського населення та робітників Карпатської України було розподілено 52,7 тисяч гектарів землі. Серед цих розподілених земель 35 тисяч гектарів були конфіскованими великими маєтками, а 17,7 тисяч гектарів стали доступними внаслідок обмеження користування землею дрібнішими господарями. 28 лютого 1945 року Народна Рада прийняла рішення про порядок розподілу конфіскованих земель [20].

Інформацію щодо реорганізації та розподілу земельних ділянок досліджуваного села Горонглаб отримуємо з архівних джерел. Серед цих документів знаходиться список від 1949 року, що містить імена 115 членів колгоспу. Крім імен, список також містить номер будинку кожного з них, площі ділянок які перебували у їх власності, площу доданої земельної ділянки, а також отриману таким чином повну площу землі [10].

Більшість членів колгоспу, які не мали у своїй власності навіть чверті гектару землі, отримали від колгоспу таку ділянку, завдяки якій повна площа їх власності досягла півгектару. Найчастіше в документі згадується площа 0,27 га, адже із вищевказаних 115 осіб 62 мали у своїй власності саме стільки землі. Максимально дозволена площа складала півгектару, це обмеження було дотримано таким чином: від селян, які володіли земельною ділянкою, площа якої перевищувала це обмеження, відбирали частину землі, а селянам, які не мали у своїй власності ніякої землі, давали чверть гектару. Згідно з документом, 13 осіб не мали жодної земельної ділянки, а 15 осіб мали у своїй власності ділянки площею півгектару. Загалом, в колгоспі «Червона Зірка» всього було розподілено 35,81 гектара землі з метою господарювання. Це було доповнено земельними ділянками для осіб, що не займаються сільськогосподарською діяльністю (двоє вчителів та один лікар), що отримали від колгоспу по 0,15 га. [11].

В документі від восьмого лютого 1949 року детально, в окремих пунктах зафіксовано розподіл землі колгоспу «Червона Зірка». Згідно з цими даними колгосп мав у своєму розпорядженні (для колективного господарювання) 611,11 га землі; сюди належали орні землі, землі для косіння, пасовища, ліси, дороги вздовж полів, водойми, землі, призначені для колгоспного будівництва, футбольне поле та непридатні для господарювання землі [12].

Для індивідуального господарювання було виділено 35,81 га землі. З орних земель було виділено п'ять гектарів для будівництва нового колгоспного подвір'я. Землі, призначені для зовнішнього використання, що не відносяться до колгоспу, були такі: землі, виділені для службовців, для школи та дитячого садка, для прикордонної служби та прикордонна «Зона». В 1949 році загальна площа земель, що належали колгоспу «Червона Зірка» в селі Горонглаб, складала 748,64 га. [12].

Узагальнюючи вищесказане, слід зазначити, що після того, як радянські солдати та комуністи-посадовці прийшли до влади в селі, за словами місцевого населення, в них не було іншого вибору, як змиритися з приходом нової системи. Вони повинні були звикнути до цього, адже не могли цьому перешкодити, бо це призвело б до нещасних санкцій з боку радянської влади. Підступна та лицемірна влада шляхом розповсюдження пропаганди та іншими методами впливу намагалася змусити населення прийняти ідеалізовану картину суспільства та світогляд, щоб таким чином усунути зі свого шляху всі можливі перешкоди [22]. З появою радянських загонів повсякденне життя мешканців села Горонглаб докорінно змінилося. Характерні аспекти звичного життя, такі як приватна власність та свобода віросповідання, були усунені владою. З того часу життя простого селянина було сповнене випробувань, страху та переслідування. Щоденне життя селян було пронизане діяльністю радянської влади, доповідями стукачів, шпигуванням, арештами. Крім цього, одним з найбільших випробувань, яке принесла з собою поява радянської системи, були сталінські табори, які завдали населенню настільки глибоких травм, що вони і досі живуть в пам'яті їх родичів.

Список використаних джерел

НЕОПУБЛІКОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.1.,зб.1.
2. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.1.,зб.3.
3. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.8.,зб.1.
4. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.7.,зб.2.
5. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.8.,зб.3-4.
6. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.8.,зб.5.
7. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.8.,зб.6-7.
8. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.9.,зб.1-3.
9. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.1.,од.4.,зб.1.
10. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.2.,од.11.,зб.1-10.
11. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.2.,од.11.,зб.11.
12. ДАЗО, Ф.Р-994, оп.2.,од.11.,зб.14.

ІНФОРМАТОРИ

1. **Бороні Ольга**, народилася 1935 року, проживала у Горонглабі, на сьогоднішній день на пенсії.
2. **Бороні Андрій**, народилася 1931 року, проживала у Горонглабі, на сьогоднішній день на пенсії.
3. **Каркушка Ірина**, народилася 1934 року, проживала у Горонглабі, на сьогоднішній день на пенсії.
4. **Бороні Дежев**, народилася 1946 року, проживала у Горонглабі, на сьогоднішній день на пенсії.
5. **Ештовк Розалія**, народилася 1942 року, проживала у Горонглабі, на сьогоднішній день на пенсії.

Список використаних джерел

1. Молнар Е. Д. Депортація закарпатського населення під час розбудови радянської системи/ Е. Д. Молнар //Жертви комунізму, реабілітаційні альтернативи східно-центральної Європи.- Берегово.- 2016.

2. История городов и сёл Украинской ССР. Закарпатская область. Институт историм Академим наук УССР.- Киев.- 1982.
3. Офіцінський Р. Аграрна політика України. / Ч. Федінец, Р. Офіцінський, М. Вегеш// Закарпаття 1919- 2009. Історія, Політика, Культура. Аргументум.- 2010.
4. Чанадь Д. У течії вирішальних років/ Д.Чанадь. - Полі Принт, Ужгород.- 2004.
5. Морис К. Вирішальні моменти долі Закарпаття Морис К. /Будапешт.-2001.

References

1. Molnar, E. D. Deportation of the Transcarpathian population during the development of the Soviet system / E. D. Molnar// *Victims of communism, rehabilitation alternatives to eastern central Europe..*- Berehovo.- 2016.
2. *History of cities and villages of the Ukrainian SSR. Transcarpathian region. region.* Institute of History of the Academy of Sciences of the USSR.- . Kiev.- 1982.
3. Ofitsinskii R. Agrarian Policy of Ukraine. / Ch. Fedinets, R. Ofitsinskii, M. Vehesh // *Transcarpathia 1919- 2009. History. Policy. Culture Argumentum.*- 2010.
4. Chanad D. *In the course of decisive years* / D.Chanad. - Poly Print, Uzhgorod.- 2004.
5. Morys K. *Crucial moments of the fate of Transcarpathia* Morys K. / Budapest.-2001.

*Стаття виконана за сприяння програми Колегіум Талантум, 2018 р., Угорщина.
This work was supported by the Collegium Talentum 2018 Programme of Hungary.*

УДК 37.091.2:305

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Гарапко П. А.

GENDER APPROACH IN THE PROCESS OF TEACHING

Harapko Petro

Впровадження гендерного підходу в сучасну освіту й виховання – важлива складова переходу української системи освіти до європейських вимог. Інтеграція гендерного підходу в національну систему освіти на сучасному етапі необхідна, оскільки гендерна збалансованість в Україні є одним з індикаторів її визнання як розвиненої держави, що стоїть перед європейським вибором, а мета гендерного підходу – досягнення гендерної рівності між жінками і чоловіками.

Ключові слова: *гендерний підхід, дедуктивне мислення, індуктивне мислення, методологічний інструмент, холістичне мислення.*

The introduction of a gender perspective in modern education is an important component of the transition of the Ukrainian education system to European requirements. Integration of the gender perspective into the national education system at the present stage is necessary, since gender balance in Ukraine is one of the indicators of its recognition as a developed state facing a European choice, and the goal of a gender approach is to achieve gender equality between women and men.

Key words: *gender approach, deductive thinking, inductive thinking, methodological tool, holistic thinking.*

Інтеграція гендерного підходу у систему освіти й виховання необхідна не лише для дотримання міжнародних і державних законів та впровадження гендерної ідеології у практику освітніх закладів, а й для повноцінного розвитку особистості дівчини чи хлопця.